

Pomen pontifikata Janeza Pavla II.

Zakaj je bil Janez Pavel II. tako priljubljen, v čem je skrivnost njegove karizmatične osebnosti? Učitelji in starši vedo, da imajo uspeh samo takrat, kadar so verodostojni, torej če se tega, kar od mladih zahtevajo, tudi sami držijo, če so torej vzgled, ne pa, da, kakor pravi stari nemški pregovor, pridigajo "vodo" in "pijejo vino". Še veliko bolj ta maksima velja za nekoga, ki je moralni in verski učitelj vesoljne Cerkve. Verodostojen oznanjevalec mora biti popolnoma v skladu z oznanilom, prežet od njega. Janez Pavel II. je bil tak učitelj. Vsakomur je bilo jasno: On je to, kar oznanjuje. In tudi takrat, kadar je razglašal stare, znane krščanske modrosti, te nikoli niso bile banalne ali abstraktne, ker je vsak čutil, da so živele v duši tistega, ki jih oznanja. V zadnjih letih svojega življenja je bil s svojo boleznijo in z neverjetnim pogumom, s katerim jo je prenašal, poosebljena krščanska izpoved. Misijski in pasijski sta postala eno.

Janez Pavel je vse od leta 1523 prvi papež, ki ni bil italijanskega rodu, in sploh prvi slovanski papež v zgodovini. Prav zaradi tega, ker je prišel iz komunističnega sveta, so nekateri pričakovali, da bo liberalen, da bo revolucioniral Cerkev v notranjosti, pri vprašanjih, kot so celibat, vloga ženske v Cerkvi, ob vprašanju umetnega načina urejanja rojstev itd. Seveda je vsakdo, ki je poznal poljsko Cerkev vedel, da takih sprememb v njegovem pontifikatu ne bo. Poljska Cerkev je bila prav zato, ker je bila izrazito konservativna, ker se ni prilagodila vsakokratnemu duhu časa (Zeitgeistu), ker ni klonila pred različnimi režimi, pa naj so bili še tako surovi, velika opora narodu, ki je stoletja zelo

trpel zaradi svojih sosedov, ki niso spoštovali njegovih deželnih mej. Prav zaradi izkustva z režimi, ki so bili Cerkvi izredno nenaklonjeni, je Janez Pavel II. želel močno, enotno Cerkev, Cerkev, ki stoji na trdnih temeljih krščanskih vrednot. Zanj je bila instrument Boga za izpeljavo velikih nalog po vsem svetu. Taka enotna Cerkev z močnim papežem na vrhu piramide pa naj ne bi dopustila, da bi v njej kdo pristal v opoziciji. Na eni strani je papež zaradi tega žel hudo kritiko, na drugi strani pa je bila prav v tem njegova velika moč. Kritika je zadevala predvsem njegovo personalno politiko. Ne toliko zaradi ožjih sodelavcev, pri katerih je imel zelo srečno roko, ampak zaradi imenovanj škofov v lokalnih cerkvah,

npr. v Churu, v Kölnu, na Dunaju in še druge, pa tudi zato, ker se je po mnenju določenih lokalnih cerkva preveč vmešaval v njihovo notranjo politiko. Ko je prišel na Sveti sedež, je bila izredno popularna teologija osvoboditve, predvsem v državah tretjega sveta. Nasprotno pa ji je, ker se je zблиževala z marksistično družbeno in ekonomsko teorijo, ker je nudila napačno interpretacijo krščanstva s tem, da je prizadevanje za socialno pravičnost enačila z nasilno komunistično ideologijo, ki naj bi osrečevala svet. Takoj so na dan planili kritiki, ki so popolnoma prezrli bedo komunističnega sveta. Pontifikat torej tudi v Cerkvi sami ni bil brez napetosti in kontroverz.

Janez Pavel II. je bil svetovni popotnik, "svetovni misijonar". Že kot pomožni škof in potem nadškof v Krakovu je, kot vsi vzhodni škofje in duhovniki za železno zavezo, rad potoval v Rim, pogosto preko Dunaja – spomnim se na njegov intervju v televiziji, ko sem tam študirala – in pustil za sabo sivo socialistično vsakdanjost. Nekaj mesecev pred izvolitvijo za papeža (16. oktobra 1978) je s poljsko delegacijo potoval po Nemčiji skupaj s primasom kardinalom Štefanom Wyszińskim. Že takrat je bil, tako se spominja korespondent FAZ Heinz-Joachim Fischer, izredno radoveden, želel je spoznati vse, kar je bilo drugačno in kar se je razlikovalo, pa naj je to bilo v Cerkvi ali v vsakdanjem življenju. In nič mu ni bilo prenaporno. Kot papež so ga njegova prva potovanja vodila v Mehiko, na Poljsko in Irsko. Papeži pred njim niso veliko potovali. Ko se je papež Janez XXIII. odpravil v Loreto in Assisi, je bila to prava senzacija. Janez Pavel II. je na sto štirih potovanjih obiskal kar 129 dežel. V 26 letih pontifikata je po podatkih iz Vatikana kar dve leti svojega mandata preživel na poti po Italiji in tujini in pustil za seboj 1,1 milijonov kilometrov. Njegova zadnja pot ga je vodila v Marijino svetišče Lurd leta 2004.

Objavil je 14 enciklik, proglasil 438 svetnikov in za blažene razglasil 1338 ljudi, med njimi leta 1999 tudi lavantinskega škofa, Slovenca Antona Martina Slomška, ki ima za oblikovanje narodne zavesti Slovencev

neprecenljive zasluge. Janez Pavel II. je bil izrazito medijski človek, imenovali so ga celo za medijskega papeža. Prof. Janez Juhant je pred papeževim obiskom leta 1996 napisal, *"da je v pravem smislu sodoben človek. Uporablja vse razsežnosti današnje tehnike in pridobitve civilizacije, da bi svet sprejel njegove smernice."* Tako je bilo pred njegovim časom fotografiranja v Vatikanu skoraj onemogočeno, ker je seznam prostorov in objektov, ki so javnosti morale ostati prikrite, novinarjem zavezal roke. Poljski papež pa je ustanovil celo televizijsko postajo v Vatikanu, Centro Televisivo Vaticano (CTV), ki letno snema okoli 130 dogodkov v vatikanskem mestu (molitve angelskega čaščenja, generalne audience, svečanosti ob cerkvenih praznikih in podobno) in jih po satelitu pošilja v še najbolj oddaljene dežele sveta. Radio obstaja seveda že dalj časa. Papeža spremljata tako televizija kot radio tudi na vseh njegovih potovanjih. Kamorkoli je Janez Pavel II. prišel, vsepovsod je bil v središču pozornosti in vsepovsod je sprožil diskusijo o sebi, Cerkvi, veri, morali in smislu življenja. To pozornost je uporabil za promocijo cerkvenega sporočila. Vizualne medije je učinkovito uporabil za to, da je njegovo sporočilo neposredno in v najkrajšem mogočem času doseglo srca ljudi vsepovsod. Besede so bile odveč, če je po prihodu poljubil zemljo, na katero je stopil, oz. ko je leta 2000 na svoji romarski poti v Izrael, Jordanijo in Palestino molil pred Zidom objokovanja v Jeruzalemu in v razpoki zidu po judovski tradiciji zapustil tudi svoje sporočilo. To vse bi bilo neučinkovito, če ne bi bil prav posebna karizmatična osebnost. To je občutil vsak, ki ga je srečal. Pomembno je bilo namreč, da je veljal za moralno instanco tudi pri tistih, ki so gradili na drugačnem svetovnem nazoru, da je njegova beseda imela težo tudi pri politično odgovornih, ki niso bili katoličani oz. kristjani.

Janez Pavel II. je Cerkev spremenil kot redko kateri papež pred njim – in to v več vidikih, ne zaradi razglašanja dogmatičnih novosti. Na eni strani je znova okrepil pozicijo

papeža, na drugi strani pa je določene pobude II. vatikanskega koncila napolnil z življenjem. Bil je v pripravljalni komisiji za vatikanski zbor, med koncilom pa se je posebno izkazal s svojimi nastopi o verski svobodi. Predvsem pa se je trudil za spravo med cerkvami, hotel je premagati sovraštvo in izpostaviti mir med njimi. Kot znak verske tolerance in svobode veroizpovedi je kot prvi papež obiskal evangeličansko cerkev (1983) in sinagogo (1986) v Rimu z jasnim sporočilom, naj sprejmemo breme zgodovine. Kot prvi papež je leta 2001 obiskal tudi mošejo v Damasku. 16. marca 1998 je v dokumentu "Noi ricordiamo: Una riflessione sulla Shoah" priznal sokrivdo krščanstva pri holokovstu. In 12. marca 2000 se je kot prvi papež v zgodovini opravičil za vse hudo, za grehe (zmote) in zločine, ki so bili storjeni v imenu Katoliške cerkve ter Boga prosil za odpuščanje. Znamenit je obisk carigrskega patriarha, s katerim je spodbudil ekumenizem (1979). Z encikliko "Ut unum sint" je 2. maja 1995 položil temeljni kamen za zbližanje in spravo med krščanskimi cerkvami, kar seveda nikakor ni pomenilo, da jih je s tem enačil. In spet je uspel na potovanju v glavno mesto Gruzije novembra 1999, kjer ga je gruzijski patriarh Ilija II. najprej izredno hladno sprejel. Sprejel pa ga je sploh samo zato, ker je izpolnjeval politično voljo oblasti, na čelu z nekdanjim sovjetskim zunanjim ministrom Edvardom Ševardnadzejem, da se osvobodi iz objema Moskve. Janez Pavel II. je prispel v Tbilisi z izredno naporenega potovanja v Indiji in, ko je prišel v katedralo, so prisotni mislili, da gre z njim h koncu. Njegova telesna slabost je postala tako očitna, da je kazalo, da noči ne bo preživel. Ni mogel spregovoriti ene same razumljive besede več. Drugi dan je krizo prestal, tudi krizo v medsebojnem odnosu med Katoliško in gruzijsko pravoslavno cerkvijo. Patriarh je svoj odnos spremenil in izrazil prepričanje, da je papeža poslal sam Bog. Ko je nastopal proti Sovjetski zvezi, ga je naredil močnega, sedaj pa, tako patriarh Ilija, ko prosi za mir med religijami, ga je Bog poslal kot slabotnega moža, ki trpi

kot Kristus. Ta obisk je seveda še bolj zaprl vrata patriarha v Moskvi. To je bila za Janeza Pavla II. zelo boleča točka.

Papež pa ni spremenil samo Cerkve, ampak svet. Posebna moč njegovega pontifikata je njegovo politično sporočilo, čeprav je politične ambicije vedno zanimal. Ker je na lastni koži izkusil nacionalsocializem in komunizem, se je vedno in vsepovsod zavzemal za varstvo človekovih pravic in nedotakljivost življenja. Že njegova prva okrožnica "Redemptor hominis" ("Človekov Odrešenik") zahteva spoštovanje človekovih pravic in svobodo veroizpovedi na celotnem svetu. Njen centralni stavek je: "*Pot Cerkve je človek.*"

Mnogi zagovorniki politike zbliževanja vzhoda in zahoda so ob njegovem prihodu na Petrov sedež pričakovali, da bo, ker prihaja na vrh Cerkve iz za železne zaves, pripravljen na kompromise, da bo kazal določeno razumevanje za socialistični družbeni red. Bili so kmalu razočarani. Vatikanska politika in diplomacija se je, kar zadeva vzhodni blok, v času pontifikata Janeza Pavla II. diametralno razlikovala od kompromisne politike njegovih prednikov, predvsem Pavla VI., ki je s popuščanjem in tudi žrtvami na strani Cerkve brez velikega uspeha skušala pomagati vernikom v komunističnem svetu. Takoj je npr. v predalu izginil načrt, da bi tudi v cerkveni organizaciji zapečatili ločitev Nemčije v dve deželi. Na romarski poti v Assisi 4. novembra 1978 je na vprašanje vernika "*Kaj bo iz molčeče Cerkve?*" Janez Pavel II., ki je imel izkušnje s podzemskih delovanjem Cerkve v komunističnem režimu, po kratkem premoru odgovoril: "*Molčeče Cerkve danes ni več. Govori z glasom papeža.*" Janez Pavel II., ki je poznal nacistično in komunistično nasilje, je bil najodločnejši nasprotnik rdeče diktature in sploh vseh režimov, ki so kršili človekove pravice. In tukaj je bil brezkompromisen. Njegov apel na ljudi v zatiranih deželah je krepil krščanski pogum in zaupanje v končnost vsakega zemeljskega nasilja. Že takoj po svojem nastopu je na Trgu sv. Petra množico nagovoril: "*Ne bojte se! Široko odprite vrata Kristusa! Njegovi*

odrešilni moči odprite meje držav, gospodarskih in političnih združb, širokih področjih kulture, civilizacije in razvoja! Ne bojte se, zakaj Kristus ve, kaj je v vsakem človeku! Samo on to ve."

Stalin naj bi enkrat rekel, da sta komunizem in Poljska združljiva kot sedlo in krava. In drugič je ironično vprašal, koliko bataljonov ima papež. Stalinovi nasledniki so morali nekaj desetletij pozneje vzeti na znanje, da poljski papež ni potreboval oboroženih bataljonov. Proti prepolnim cerkvam, procesijam, ki so se jih udeležili desettisoči, so bili tudi komunisti nemočni. Na prvem potovanju v domovino junija 1979 je Janeza Pavla II. spremljalo deset milijonov ljudi, četrtnina celotnega prebivalstva, na ekranu pa še mnogo več po vsem svetu. Nikdar prej papež ni prestopil praga komunističnega sveta, sedaj, ko je to storil poljski papež, je postal simbol odpora proti nečloveškemu komunističnemu terorju. Sprožil je premik iz okostenelih struktur, pomagal je rušiti komunistični sistem, in to ne samo na Poljskem. Spodbudil je najprej pogum sonarodnjakov, da se postavijo komunistični diktaturi po robu, potem pa tudi pogum vseh za železno zaveso in tudi v Jugoslaviji. Rezultat je bil konec železne zavese, padec Berlinskega zidu, padec vzhodnega bloka in odprava blokovske delitve, ponovna združitev Nemčije. Evropa je dobila perspektivo za mir in enotnost in Nato se je razširil na vzhod. Najvidnejši rezultat pa je Evropska unija, ki je premagala celo staro sovraštvo med Poljsko in Nemčijo. Postkomunistične države, med njimi tudi Slovenija, so postale članice EU. K temu, da je vse potekalo brez nasilja, je brez dvoma prispeval papež Janez Pavel, ker je nenehno zagovarjal mirno rešitev mednarodnih sporov.

Papež, ki je podpiral Solidarnost na Poljskem, je s svojimi nastopi sprožil precejšnjo paniko v politbirojih. Lahko rečemo, da je bil prav tisti trenutek, ko je kardinal protodiakon Pericle Felici na balkonu cerkve sv. Petra oznanil, da je bil nadškof iz Krakova, kardinal Karol Wojtyła, izvoljen za papeža, začetek konca Sovjetske zveze. Tudi komunisti so

se zavedali, kaj pomeni Poljak kot papež za Poljsko in za komunistični svet. Sicer so najprej še mislili, da bodo z razglasitvijo izrednega (vojnega) stanja na Poljskem leta 1981 ljudi ustražovali in s tem v kali uničili seme, ki ga je zasejal papež. Najpozneje leta 1983, ko je bil papež drugič na Poljskem, se je izkazalo, da je bila to iluzija, premočna je bila želja po osvoboditvi izpod komunističnega jarma. Papež je spodbujal k pogumu, hkrati pa je svaril pred nepremišljenimi dejanji, ki bi imela podobne posledice kot na Madžarskem leta 1956 ali na Češkoslovaškem leta 1968. Kako zelo moteč je bil Janez Pavel II. za vzhodni blok, kaže atentat nanj na Trgu sv. Petra 13. maja 1981 (izvedel ga je Mehmet Ali Ağca). Čeprav okoliščine atentata nikoli niso bile povsem razčiščene, vse, kar do danes vemo, predvsem tudi s pomočjo italijanske parlamentarne komisije, kaže na to, da je povelje prišlo iz samega Kremlja, zadeva pa je bila izpeljana s pomočjo ruske, bolgarske in vzhodnonemške tajne policije.

Da je prav vztrajanje pri spoštovanju človekovih pravic peljalo do konfrontacije s komunističnim režimom v vzhodni Evropi, je bila nekako logična posledica – in da so človekove pravice končno zmagale nad nasiljem.

Papež pa ni obsojal samo komunizma, temveč je ostro kritiziral tudi kapitalizem. Bil je dosleden zagovornik socialne pravičnosti. Veliko nevarnost je videl v libertinizmu, v toku, ki se je hotel odpovedati vsemu tradicionalnemu.

Tudi za državo Slovenijo je papež izrednega pomena. Nesporna je njegova vloga pri priznanju samostojne države, za kar se mu je predsednik Milan Kučan zahvalil 15. januarja 1992. Že pred tem, na obletnico njegove izvolitve za papeža leta 1991, pa se je zahvalil *"za odločno podporo in pomoč, ki ste jo Vi osebno, Vaši sodelavci kot tudi vsa Katoliška cerkev izkazali slovenskemu narodu v najtežjih trenutkih, ko so bile nasilno teptane njegove elementarne človeške in civilizacijske vrednote in pravice."* Slovensko neodvisno in samostojno državo je papež priznal 13. januarja 1992 in je bil

med prvimi, od držav Evropske unije je samo Nemčija (19. 12. 1991) Slovenijo priznala prej. Janez Pavel je kar dvakrat obiskal našo državo, prvič pet let po osamosvojitvi, torej leta 1996, in pa leta 1999 ob beatifikaciji lavantinskega škofa Slomška. Ko je prišel prvič, je poudaril pogubnost totalitarizmov za svobodno družbo in ob srečanju z duhovniki in redovniki dejal: *"V preizkušnjah, ki so dolga stoletja zadevala slovensko ljudstvo, se pastirji Cerkve niso umikali, stopali so naprej, oznanjali evangelij življenja ter branili dostojanstvo in neodtujljive pravice vsakega človeka..."* V Postojni pa je poudaril, da je bila slovenska krščanska skupnost izpostavljena težkim preizkušnjam in grozotam obeh svetovnih vojn. *"Kako naj bi pozabili na nasilno komunistično revolucijo? Trpljenju, ki ga je povzročila tuja okupacija, se je pridružila še državljanska vojna, v kateri je brat dvignil roko nad brata. Božji služabnik Lojze Grozde je samo*

ena izmed nešteti nedolžnih žrtev, ki visoko dvigajo palmo svojega mučeništva kot neizbrisni spomin in opomin. Škofe, duhovnike, duhovnike in laike so med vojno in po njej zapirali, jih mučili, izseljevali in tudi nasilno morili..." Pričakovano so te besede naletele na delno nedostojno kritiko različnih publicistov, filozofov in Zveze borcev, na račun papeža, nadškofa Šuštarja, škofovske konference, medvojnega vodstva slovenske Cerkve in Lojzeta Grozdeta.

Papež je pa Slovence vspodbujal k optimizmu: *"V sedanje napore za materialno in moralno obnovo Vaše dežele vtisnite znamenje zaupanja in optimizma. Na ta način boste bistveno prispevali k družbenemu in duhovnemu preporodu ljubljene slovenskega naroda. Skrbite predvsem za to, da boste nove rodove vzgojili za sprejem odgovornosti, ki jih čakajo!"* Sami presodite, ali smo se Slovenci tega opozorila držali.